

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Yttrande över delbetänkande av SVESAM – Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling: Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85)

Med anledning av att Region Kalmar län getts möjlighet att lämna synpunkter över delbetänkandet framförs följande:

Region Kalmar län ser positivt på utredningens uppdrag att göra en samlad översyn av den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Ökad tydlighet kring ansvarsfördelning och samverkan mellan kommuner, regioner och statliga myndigheter är nödvändig för att skapa bättre förutsättningar för framtida enhetlig styrning och uppföljning.

I det presenterade delbetänkandet finns ett konkret förslag i form av ett förtydligande i 9§ i lagen om regionalt utvecklingsansvar (2010:630). Region Kalmar län välkomnar förslaget att förtydliga civilsamhällets roll och potential att bidra till det regionala utvecklingsarbetet men vill samtidigt lyfta den erfarenhet som finns i regionen att begränsade resurser hos civila sektorns aktörer ofta är ett hinder för samverkan. Medel behöver tillskjutas för att möjliggöra bredare samverkan med civilsamhället.

En sammanhållen utvecklingspolitik

Region Kalmar län förordar en sammanhållen utvecklingspolitik där landsbygdsutveckling ingår som en del i det nuvarande regionala utvecklingsuppdraget som åligger regionerna enligt lag. Landsbygdens utveckling ingår redan idag som en naturlig del i det ansvar som Region Kalmar län har för länets utveckling. Landsbygdens behov och förutsättningar har en given plats i de strategidokument som tas fram på regional nivå, exempelvis den regionala utvecklingsstrategin. Värt att notera är också att tre av fyra prioriterade områden i Kalmar läns strategi för smart specialisering har sin bas på landsbygden.

Insatser med koppling till landsbygdens utveckling har under årens lopp finansierats med regionala utvecklingsmedel (1:1 medel). Sedan den nationella strategin för hållbar regional utveckling 2021-2030 antogs av

regeringen och likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet lyftes som ett av fyra strategiska fokusområden har också arbetet på regional nivå haft större fokus på att identifiera inomregionala skillnader och erbjuda likvärdiga möjligheter i hela länet. I detta sammanhang är det värt att lyfta att det behövs fler verktyg på regional nivå att ta inomregional hänsyn i de satsningar som görs inom den regionala utvecklingspolitiken. Region Kalmar län välkomnar att utredningen i det fortsatta arbetet med att ta fram mål för den territoriella politiken har fokus på hållbar utveckling och utveckling i hela landet. Demografin under lång tid varit en stor och växande utmaning för Kalmar län och med en åldrande befolkning och minskande barnkullar kvarstår utmaningen många år framöver. Den territoriella sammanhållningen är av största vikt för att skapa ett konkurrenskraftigt Sverige. Staten har en viktig roll för att motverka alltför stora skillnader mellan olika delar av landet vilket kan leda till ökad polarisering och minskad sammanhållning. Därför behöver staten följa utvecklingen löpande och vid behov tillskjuta resurser. Regionerna har, tillsammans med kommunerna, mycket god kunskap om den aktuella platsens förutsättningar och behov och utifrån ett etablerat flerårigt arbete i samverkan med en bred samling aktörer på regional nivå även bäst förutsättningar att leda arbetet vidare. Dock saknas idag tillräcklig närvaro och närhet till nationella myndigheter med ansvar för frågor avgörande för en samlad regional utveckling. Geografisk hänsyn måste bli tydligare i den övriga sektorspolitiken också, där dialog och samverkan med regionerna måste öka. I utredningens slutbetänkande bör därför nationella myndigheters roll och ansvar förtydligas. Vidare finns också behov av att staten beaktar på vilket sätt enskilda beslut påverkar förutsättningar för hållbar utveckling i olika delar av landet.

Roller och ansvar

För att lyckas med uppdraget är regionerna beroende av samverkan på flera nivåer. I det löpande arbetet är ett fungerande samspel och löpande samverkan avgörande för en hållbar regional utveckling. Länsstyrelsens roll och ansvar som statens samordnande aktör bör tydliggöras i instruktioner och regleringsbrev utifrån aktuella förutsättningar utifrån regionbildningens sista etapp 2019.

Region Kalmar län delar utredningens slutsatser att ansvarsfördelningen inte är tillräckligt tydlig idag för att åstadkomma en sammanhållen regional utveckling. Denna otydlighet skapar dubbelarbete, krocker och ineffektivitet. Det gör också att samverkan blir svårare än nödvändigt. Dock bör utredningen i det fortsatta arbetet ta hänsyn till regionernas mångåriga erfarenheter kring samverkan och dialog. Som ansvarig för det regionala utvecklingsuppdraget har Region Kalmar län under dryga 25 år byggt upp relationer med kommuner, grannregioner, myndigheter, civilsamhället och en rad andra aktörer för att åstadkomma utveckling. Dialog är ett av de viktigaste verktygen för regional utveckling och det finns stor erfarenhet på området att ta hänsyn till framöver. Bred samverkan på lokal, regional, nationell och europeisk nivå är en förutsättning för att kunna utföra det regionala utvecklingsuppdraget. Unikt i uppdraget är den helhetssyn som krävs för att skapa balans mellan olika politik- och sakområden, där hänsyn behöver tas mellan olika intressen för att uppnå hållbar utveckling.

Styrning och uppföljning

Utredningen föreslår ett sammanhållet system för uppföljning av den territoriella politiken för att kunna följa upp utvecklingen i landets olika geografier. Region Kalmar län välkomnar ett sådant system då det finns en brist på sammanställd kunskap om rådande förutsättningarna i Sveriges olika delar idag, på såväl myndighetsnivå som hos departementen. Region Kalmar län ställer sig dock tveksamma till förslaget om en övergripande verksamhetslogik, i linje med Tillväxtverkets modell för projektlogik. Med en sådan modell finns risk för detaljstyrning och att förväntade effekter inte matchar regionernas utmaningar tillräckligt väl.

Övriga medskick till det fortsatta arbetet

Territoriell sammanhållning

Styrning och finansiering från EU har historiskt haft en stor betydelse för genomförandet av den svenska regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Sammanhållningspolitiken kommer förändras vilket kommer att påverka utredningens förslag i stor omfattning. EU har också en bredare definition av territoriell sammanhållning än den som presenteras i utredningen vilket Region Kalmar län anser borde korrigeras inför slutbetänkandet.

Demokratiperspektivet

Det regionala självstyret och den demokratiska förankringen är centralt i det regionala utvecklingsuppdraget och ett av skälen till att ansvaret överfördes från länsstyrelserna till regionerna. Region Kalmar län anser att detta bör framgå tydligare i utredningen. Det är viktigt att förtydliga att det regionala utvecklingsansvaret är en del av det demokratiska ansvaret som prövas vid varje val. Genom självstyret avgörs frågor nära de medborgare som berörs och av politiska församlingar som är valda av invånarna. Beslut baseras på kunskap och överblick över lokala och regionala förhållanden. Regioner och kommuner har tillsammans möjlighet att bygga en politisk arena och i Kalmar län finns en mångårig god erfarenhet av samverkan på olika nivåer.

Finansiering

Finansiering från regional, statlig och europeisk nivå är en förutsättning för att kunna genomföra det regionala utvecklingsuppdraget. Långsiktighet och förutsägbarhet över en längre tidsperiod bidrar till ökade möjligheter att arbeta långsiktigt hållbart. EU:s sammanhållningspolitik spelar en viktig roll i regionernas finansieringssystem men tar också sin utgångspunkt i regionala förutsättningar och utmaningar. Regionerna har idag en aktiv roll i den europeiska utveckling och bidrar på så sätt till utveckling som gynnar svensk konkurrenskraft. Region Kalmar län ser med oro på den utveckling som sker där beslut kring EU:s strukturfonder flyttas från regional nivå till nationell nivå och där det politiska inflytandet över beslut tas bort. Inför nästa programperiod finns också förslag om ökad centralisering och ett större nationellt inflytande på fördelning av EU-medel. Detta innebär att utredningen kommande arbete med att beskriva delar av finansieringen måste göras i ett större sammanhang där även tillgången till annat utvecklingskapital ingår.

Regional utveckling finansieras, som tidigare nämnts, via projektmedel, ofta kortsiktigt och vid sidan av ordinarie verksamhet. Regionerna kompenserar

också idag för uteblivna eller indragna nationella satsningar som myndigheterna tidigare hade ansvar och medel till att genomföra. Till detta ska också adderas att den territoriella politiken samspelar med en rad andra sektorsområden och det behöver bli tydligare hur andra utgiftsområden bidrar till hållbar och likvärdig utveckling över landet.

Regional utveckling i ett större sammanhang

I slutbetänkandet borde en beskrivning ingå som visar på det större sammanhang där den regionala utvecklingspolitiken idag befinner sig. Regionerna har idag flera uppdrag som är lagstadgade och i det dagliga arbetet uppstår synergier i arbetet med välfärd och utveckling av en plats, ett territoriellt ansvar. För att kunna utröna de bästa förutsättningarna för regional utvecklingspolitik och landsbygdspolitik måste helheten beskrivas i sitt större sammanhang.